

Reflexió Dani Rodrik Human Competitiveness Summit 2026 konferencián tartott előadására

Braun Erik

DOI: 10.14267/VILPOL2026.04.06

Dani Rodrik előadása alapvetően a jó munkahely megteremtéséről szólt. Ezen a szemüvegen keresztül mutatta be az európai gazdaságok jelenlegi problémáit és kihívásait, valamint gazdaságpolitikai ajánlásokat fogalmazott meg a helyzet javításának érdekében. Előadásának fő motivációja az volt, hogy Európa kettős harapófogóban van: egyrészt félnek Kínától, másrészt irigykednek az Amerikai Egyesült Államokra (USA). Európa szempontjából emiatt kulcsfontosságúvá vált, hogy olyan szakpolitikát alkalmazzon, amely segíti a versenyképessége növelését. Másrészt felhívta a figyelmet arra, hogy a munkahelyteremtés a közgazdaságtanon belül picit elhanyagolt, alábecsült terület, miközben az emberi jólét egyik legfontosabb tényezője. Ezen kettős megközelítést alkalmazva járta körül a jelenlegi tendenciákat, a várható jövőbeli folyamatokat, valamint a szükséges gazdaságpolitikai lépéseket. Ebben a reflexióban az előadó iparpolitikához erősebben kapcsolódó gondolatait járom körül részletesebben.

Rodrik Európával kapcsolatos gondolatai nem új keletűek, számos közgazdász fogalmazta meg ezeket a kritikákat, köztük jómagam is (Braun, 2026). Kína egyre nagyobb nyomást helyez Európa vállára a feldolgozóipari termékek gyártása és fejlesztése terén, másrészt az USA élen jár a szolgáltatásokhoz kapcsolódó innovációban. Elegendő csak a kínai autóipar fejlődésére, valamint az USA mesterséges intelligenciához köthető vállalatának növekedésére gondolni. Az Európai Unióval kapcsolatos probléma, miszerint túlságosan szabályozott, de mégsem működik teljesen egységes piacként és hiányzik az egységes vízió, szintén régóta hangoztatott kritika.

Az előadáson elhangzott logikai keret első pontja a jó munkahely létrehozását taglalta. Ugyan Rodrik elsősorban az egyéni jólét felől közelítette meg ezt a kérdést, a gazdaság fejlődésének szempontjából is meghatározó tényező, hogy milyen munkahelyek jönnek létre a jövőben. Tehát nem csak arról van szó, hogy a munkahely elvesztése milyen nehézségeket okoz az egyén számára, vagy ez milyen hatással jár a társadalom szélesebb körére a bűnözés vagy az idegengyűlölet növekedésén keresztül. Ezt kiegészítve, a gazdasági felzárkózásban is kiemelkedően fontos a létrejövő munkahelyek száma és azok minősége. Ha a régi, elavult, alacsony bérekkel párosuló munkahelyeket magasabb képzettséget igénylő, és jobb fizetéseket biztosító munkahelyekre cseréljük, akkor az magasabb életszínvonalat tesz lehetővé. Így érhetjük utol Nyugat-Európát.

Ami a magyar gazdaságra vonatkozóan különösen lényeges gondolat volt, hogy a minimálbér növelését hosszú távon a termelékenység javulásának kell biztosítani. Az utóbbi években a magyar gazdaság egyik legfőbb problémája az alacsony termelékenység, azonban a törvényileg előírt minimum bérezések ettől jóval nagyobb ütemben növekedtek. Makroökonómia kurzuson gyakran használt példám arról szól, hogy egy pincér december 30-án és január 2-án nagyjából hasonló mennyiségű asztalt és vendéget képes ellátni, ezáltal ugyanolyan mértékű bevételt tud generálni. Ehhez képest, ha a fizetése 10-15 százalékkal növekszik a két időpont között, akkor az étterem tulajdonosának nem marad más választása, mint a felszolgált ételek és italok árainak növelése. Nem elvárható, hogy évente, az inflációt jelentősen meghaladó mértékben emeljenek fizetéseket a vállalatok, ugyanis a munkaerő által elvégzett feladatok mennyisége és minősége ezzel nem tart lépést. Mindez egyben átvezet Rodrik második lényeges pontjára, miszerint a magasabb fizetésekhez és életkörülményekhez jobb munkahelyekre van szükség.

Ahogy az előadásában is elhangzott, a magyar fejlődési modell a rendszerváltást követően a külföldi tőkére és azok exportjára épült. A betelepülő vállalatok elsősorban a feldolgozóiparban tevékenykednek, és főként gyártási kapacitásokat hoztak létre, építve a nyugat-európai szinthez képest olcsó munkaerőre. Ez a modell azonban szerinte nem tartható. Egyrészt, a digitalizáció, az automatizáció és a robotok elterjedésével egyre könnyebb leváltani az embert a gyártási folyamatokban, másrészt a feldolgozóipar helyett még nagyobb hangsúlyt fognak kapni a szolgáltatások. Ezek a gondolatok szintén nem újszerűek, már a szakirodalom is évek óta hangoztatja (Baldwin and Forslid, 2023; Baldwin et al., 2024), valamint a magyar közbeszédben is elhangzottak ezek a megfigyelések (Braun, 2025a). A termékek külkereskedelme a gazdaságok méretéhez viszonyítva a 2008-2009-es válságot követően megtört, azonban a szolgáltatásexport aránya továbbra is folyamatosan növekszik. A digitalizációs megoldások, a mesterséges intelligencia, a kommunikáció fejlődése, az online értékesítés, valamint az újabb és újabb szoftverek használata mind a szolgáltatások irányába tolják el a gazdasági szerkezetet. Ráadásul Magyarország esetében is igaz, hogy a szolgáltatások előállítása jóval nagyobb arányt, kb. 65 százalékot tesz ki az össztermelésből, szemben az ipar 30 százalékával (Braun és Sebestyén, 2025). Úgy tűnik tehát, hogy a jövőben azok a gazdaságok fejlődnek majd jobban, amelyek a modern iparágak, a szolgáltatások terén teljesítenek majd jobban.

A magyar gazdasággal kapcsolatban megfogalmazott kritika, hogy a gyártási tevékenységek dominálnak, míg a magasabb fizetést generáló, ún. magasabb hozzáadott értékű gyártási folyamatok kevésbé vannak jelen (Braun, 2024; Timmer et al., 2019). A szolgáltatások növekvő szerepét látva tehát nemcsak arról van szó, hogy a feldolgozóipari vállalatok esetén kellene feljebb lépni ezekben az értékláncokban a magasabb bérekkel együtt járó munkakörök felé, hanem új iparágakban kellene mindezt végrehajtani. A kérdés már csak az, hogyan valósítható meg mindez.

Rodrik harmadik fő pontja az oktatásról és a mesterséges intelligencia (MI) szerepéről szól, amelyek segíthetnek az új, jobb munkahelyek kialakításában. Szerinte általánosságban a felsőoktatás, szélesebben a teljes oktatási rendszer nem ezekre az új munkahelyekre képez embereket. A világ oktatási rendszerei sokkal inkább a termelői tevékenységekre fókuszálnak, míg

a szolgáltatáshoz kapcsolódó munkaköröket megalapozó képzéseket sokkal kevésbé találni. Az előadásban bemutatott egy táblázatot, amely a foglalkoztatottságot ismertette a végzettségi szintek szerint Magyarországra vonatkozóan. Megállapította, hogy hazánkban viszonylag magas a szakképzettebbek aránya, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezőké alacsonyabb. Egy becslést is ismertetett, amely némi eltolódást mutatott ezekben az arányokban a felsőfokú végzettség felé a jövőbeli munkahelyek tekintetében. Mindezek alapján azt a következtetést vonta le, hogy a termelékenység javulását a szakképzettebbek körében kell elérni. Végül egy elemzés eredményeiről számolt be, miszerint az USA-ban a termelékenység emelkedése nem vezetett jobb munkahelyekhez, hanem a vállalatok profitja lett magasabb. Emiatt pedig szükség lenne olyan szakpolitikára, amely ezt a problémát kezeli.

Ezen a ponton nem teljesen értek egyet az előadóval. Először is, a magyar fejlődési modell sikere és egyben korlátja is ugyanabban rejlik. A külföldi cégek fejlett technológiát hoztak be az országba és globálisan versenyképes termékeket állítanak elő. Ez lehetővé tette a fejlődést, azonban a magasabb fizetéssel párosuló termelési fázisok kevésbé vannak jelen. Egyszerűen megfogalmazva: a fejlett országokhoz képest sokkal többen dolgoznak a futószalag mellett, mint a termékek fejlesztésén. Ha továbbra is a szakképzettekre építünk, csak a szolgáltatások területén, akkor alapvetően továbbra is alacsonyabb fizetésekkel párosuló tevékenységeket végzünk. Ez az út sokkal inkább a szolgáltatások alkalmazását, tömeggyártását teszi lehetővé, nem pedig a szolgáltatások alapvető fejlesztését, koordinálását vagy értékesítését. Attól, hogy a kézzel fogható termékek gyártását lecseréljük a szolgáltatások előállítására, nem történik meg az érdemi előrelépés. Az igazi előrelépéshez olyan munkavállalókra van szükség, akik rendelkeznek olyan információkkal és tudással, amelyek a szolgáltatások fejlesztését teszik lehetővé. Ehhez viszont magasabb, felsőfokú végzettségre van szükség. Hallhatunk olyan eseteket, amikor valaki egyetemi diploma nélkül ér el magas jövedelmet, de a statisztikai adatok szerint átlagosan azok keresnek többet, akik magasabb végzettséggel bírnak (KSH, 2026). Ha pedig Magyarország továbbra is a szakképzésre koncentrál, akkor azok az országok, amelyek a felsőfokú oktatásban erősek, mindig előttünk lesznek.

Másodszor, a magasabb termelékenység nem minden esetben a munkavállalónak köszönhető. Egy vállalat termelékenysége azáltal is nőhet, hogy a gyártószalag mellett dolgozó munkások egy korszerűbb, nagyobb teljesítményű gyártósor mellett kezdenek el dolgozni. Ebben az esetben a termelés növekedése nem a munkaerő minőségi javulásának köszönhető. A digitalizáció és az automatizáció elsősorban a termelés során felhasznált tőke (a példában gyártósor) minőségének javulása miatt következik be, így nem meglepő, ha a dolgozók bére kevésbé nő, szemben a profittal (tőkejövedelemmel). A munkavállalók bére abban az esetben fog növekedni, ha az új gyártósor üzemeltetéséhez magasabb végzettség és nagyobb tudás szükséges. Ekkor már a munkavállaló is termelékenyebbé válik, neki is köszönhető a hatékonyabb termelés. Azt gondolom mindezek alapján, hogy a gazdaságpolitikai döntések során ezeket a tényezőket is figyelembe kell venni, és nem lehet automatikusan minden termelékenységnövekedésből származó hasznot a bérek növekedésére fordítani.

Az előadó harmadik fő pontjának második része az MI használatára vonatkozott. Kiemelte, hogy az MI alapú eljárásokat és megoldásokat a vállalatoknak úgy kell felhasználniuk, hogy azok ne helyettesítsék, hanem segítsék a munkavállalókat. Véleményem szerint az MI használatát nem lehetséges, és nem is helyénvaló így korlátozni. Ahogy a digitalizáció és az automatizáció során is egyre kevesebb emberi erőforrásra van szükség a gyárakban, úgy az MI elterjedésének is lesznek ilyen következményei. A technológiai fejlődés – legyen szó robotokról, digitális megoldásokról, vagy MI-ről – szükségszerűen bizonyos munkakörök megszűnését hozza. Ha előírjuk, hogy ezek csak olyan jellegűek lehetnek, amelyek nem járnak munkahelyek megszűnésével, akkor a hatékonyság növekedését és a hosszú távú fejlődés alapjait gátoljuk. Sokkal inkább arra kellene törekedni, hogy az oktatási rendszer olyan készségekkel, képességekkel és tudással lássa el a munkavállalókat, amelyek lehetővé teszik a könnyebb munkahely-, bizonyos esetekben a szakmán belüli pozícióváltást. Ezzel nem azt állítom, hogy örülni kell annak, ha valakinek megszűnik a munkahelye az MI miatt. Hanem azt, hogy ebben az esetben olyan képességekkel és tudással legyenek ellátva a munkavállalók, hogy könnyebben, rugalmasabban tudnak váltani, sőt, akár az új technológiák használatát is gyorsan el tudják sajátítani. Végül fontos megjegyezni, hogy csak azok számára nyújt igazán nagy előrelépést az MI használata, akik rendelkeznek a megfelelő szakmai ismeretekkel, és ezáltal felismerik az MI korlátait és hibáit.

Mi az előadásból levonható tanulság a magyar gazdaságra vonatkozóan? A legfontosabb üzenetek közé tartozik, hogy a feldolgozóipar helyett jóval nagyobb hangsúlyt kell fektetni a modern szolgáltatásokra, az új munkahelyek létrehozásánál fontos szempontnak kell lennie a minőségnek, valamint az oktatási rendszert is folyamatosan alakítani kell az új igényeknek és felmerülő kihívásoknak megfelelően.

Források

- Baldwin, R., Freeman, R., and Theodorakopoulos, A. (2024). Deconstructing deglobalization: the future of trade is in intermediate services. *Asian Economic Policy Review*, 19(1):18–37.
- Baldwin, R. and Forslid, R. (2023). Globotics and development: When manufacturing is jobless and services are tradeable. *World Trade Review*, 22(3-4):302–311.
- Braun E. (2026). Sosem volt ekkora bajban Európa – Mi lehet a megoldás? *Portfolio.hu*. Link: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20260225/sosem-volt-ekkor-bajban-europa-mi-lehet-a-megoldas-817810>
- Braun E. (2025). Összeomlott az eddig ismert világunk? Csak lassan a testtel! *Portfolio.hu*. Link: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20250814/osszeomlott-az-eddig-ismert-vilagunk-csak-lassan-a-testtel-779259>
- Braun E. (2024). Magyarország tényleg csak egy összeszerelő üzem? Link: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240811/magyarorszag-tenyleg-csak-egy-osszeszerelo-uzem-703289>

Braun E., és Sebestyén T. (2025). Szerkezeti változások és függőségek: Magyarország helyzete a globális értékláncokban. Közgazdasági Szemle, 72:9-10, 805-841.

KSH (2026). 20.1.1.50. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a legmagasabb iskolai végzettség szerint. Link: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0057.html

Timmer, M. P., Miroudot, S., and de Vries, G. J. (2019). Functional specialisation in trade. Journal of Economic Geography, 19:1, 1-30.